

Яқинда Скотланд-Ярднинг собик ходими Грехам Мелвин ва тиббиёт профессори, невролог, ҳозирда пенсионер Ян Ишервуд сенсацион баёнот беришди – улар инсоният тарихидаги энг қадимий детектив сирлардан бирини ечишга муваффақ бўлишди. Улар Миср подшоҳи Эхнатоннинг вориси – ёш фиръавн Тутанхамоннинг ўлими сирини очиб беришди. У милоддан аввалги 1352 йилда, ўн тўққиз ёшида тўсатдан вафот этган. Фақатгина XX асрда унинг ҳашаматли қабрининг бекиёс ҳазиналари дунёга очилди. Маълум бўлишича, унинг ҳукмронлик йиллари Қадимги Миср тарихидаги шиддатли ва баъзан қонли воқеаларга тўғри келган.

Тутанхамон фиръавнларнинг қариндошлар ўртасидаги никоҳларга, инцестга бўлган эҳтироси ва сарой интригалари қурбони бўлиб, эрта ҳаётдан кўз юмган. Инцест қудратли империяда кўп йиллар давомида гуллаб-яшнаган. Қадимги Миср ака-сингил, ота-киз эркин равишда турмуш қуриши мумкин бўлган ягона мамлакат эди, амакивачча ва холаваччалар ҳақида гапирмаса ҳам бўлади. Содик умр йўлдоши сифатида яқин қариндошга эга бўлиш истаги жуда оддий тушунтирилган. Фиръавнлар шохона қоннинг тозалигини сақлаб қолишни ва унга оддий халқдан, ҳатто юқори мартабали амалдордан ҳам бир томчи қон қўшмасликни хошлашган.

Қариндошлар ўртасидаги никоҳ ва унинг оқибатлари

Кариндошлар ўртасидаги никоҳ натижасида факат жисмоний ва аклий нуксонли болалар тугилиши хақидаги фикр аслида нотўғри. Агар кариндошларнинг саломатлиги мукамал бўлса, уларнинг умумий фарзанди бутунлай соғлом бўлади ва бундай никоҳ хатто ирсиятни яхшилаши ҳам мумкин. Аммо агар ген занжирига қандайдир тугма нуксон кириб келса, насл йўқолишга маҳкум. Муваффақиятсиз инцест курбони, эҳтимол, Тутанхамон ҳам бўлган.

Унинг отаси – афсонавий фиръавн Эхнатон – кадимги дунёнинг буюк ҳукмдори бўлиб, тарихчилар уни инсониятнинг биринчи даҳоси деб аташади. У гайриоддий ақлга эга бўлган, лекин жисмонан хунук эди. Эхнатон, эҳтимол, Фрелих синдромидан азият чеккан, шу сабабли унинг ташки кўриниши ҳаёти давомида дахшатли ўзгаришларга учраган. Кадимги даврларда яратилган портретларда буюк фиръавн аёлсимон, касаллик даражасида узун юзли, осилган кулокли ва чўзик бурунли инсон сифатида намоён бўлади. Тутанхамоннинг онасининг исми номаълум, аммо мисрологлар унинг Эхнатоннинг яқин кариндоши бўлганлигига шубҳа қилишмайди. Отанинг нуксонли генлари, эҳтимол, Тутанхамоннинг нимжон саломатлиги ва эрта ўлимига сабаб бўлган. Ўғил отасининг хунуклигини мерос қилмаган, аммо унинг организми тўлиқ бўлмаган. Ёш фиръавннинг машҳур қабрида иккита янги тугилган чакалок мумияси топилган. Улар, афтидан, Тутанхамон ва унинг ўғай синглиси бўлган рафикаси Анхесенамоннинг фарзандлари эди.

Сарой интригалари ва диний зиддиятлар

Тутанхамон жуда ёш, атиги саккиз ёшида тахтга ўтирган. Отасининг вафотидан сўнг Тутанхамон фиръавн бўлса-да, ёшлиги сабабли давлатни бошқара олмасди. Бу шарафли ва энг муҳими, фойдали вазифани Тутанхамоннинг ўғай онаси, доно гўзал Нефертити ва унинг атрофидаги бир неча сарой аъёнлари ўз зиммасига олишган. Археологлар кадимги барельефларда Тутанхамон ва Нефертитининг вояга етгандан кейинги ахлоқсиз муносабатлари хақида хабар берган ёзувларни топишган. У бу алоқани тўхтатишга мажбур бўлган, аммо ўғай ўғли-фиръавн устидан ҳокимиятни йўқотишни истамаган, шунинг учун кизи Анхесенамоннинг тақдири хақида олдиндан қайгуриб, уни Тутанхамонга турмушга берган. Нефертити вафот этиши билан фиръавн атрофида қудратли рухоний Эйе ва истеъдодли саркарда Хоремхебнинг сарой интригалари бошланган. Улар аслида мамлакатнинг тўла ҳукмдорларига айланганлар. Тутанхамон эса туяқушлар, шерлар ва жайронларни овлаш билан кўнгилхушликка берилган. Тарихчилар Тутанхамоннинг саркарда сифатида ўзини намоён этганлигига ишонч ҳосил қилишмаган, аммо унинг қабрида фиръавннинг душманлар билан шафқатсизларча муносабатда бўлгани ва асирларни ўлдиргани тасвирлари мавжуд. Ёш йигитнинг ҳукмронлик даври Кадимги Подшоҳлик тарихидаги энг тартибсиз давр бўлган. Бунга буюк фиръавн Эхнатоннинг ҳукмронлиги даврида юз берган диний низо сабаб бўлган. Бу подшоҳ биринчи бўлиб ягона Куёш худосига сизгина бошлаган ва Миср учун анъанавий бўлган кўпхудоликни тақиқлаб, юзлаб ибодатхоналарни ёпган ва кўплаб ўжар ва жангари

рухонийларни катл этган. Аммо культ хизматчилари яшириниб, Эхнатоннинг ўлимини кутиб, интригалар ва ваъдалар билан унинг ўглини отасининг динидан воз кечишга мажбур қилишган. Натижада Тутанхамон аслида рухонийлар диктатурасини ўрнатган ва отасини фиръавн-кофир деб эълон қилган. Олийжаноб ёш йигит тажрибасиз ва заиф сиёсатчи бўлиб, интригаларнинг айёр тилини ва ҳукмронлик санъатини ўзлаштиришга қодир эмасди. Баъзи тарихчилар Тутанхамонни захарлаган ёки бўлган бўлиши мумкин деб тахмин қилишади, чунки унинг ўлимидан сўнг тахтга дархол кекса рухоний Эйе ўтирган, агар ҳукмдор яна ўн йил яшаганида у ҳукмдорнинг табиий ўлимини кутмасди. Тутанхамоннинг ўлими ва унинг сири Тутанхамоннинг ўлими қутилмаган бўлган. Бу олдиндан тайёрланган қабрнинг йўқлиги билан тасдиқланади, гарчи Тутанхамоннинг барча шохона аждодлари, ҳатто ёшлигида вафот этганлари ҳам бундай эҳтиёткорликни кўрсатишган. Шундай қилиб, дафн маросимлари янги фиръавн Эйе раҳбарлигида ўтказилган, у ёш йигитдан нафакат тахтни, балки унинг рафикасини ҳам мерос қилиб олган. Агар Тутанхамон ирсий касалликда одатда бўлганидек секин ўлган бўлса эди, у албатта ўзининг мангу истироҳат жойи ҳақида қайгурган бўларди. Бу дунёдан ўтган Тутанхамон Қадимги Мисрнинг энг шонли сулолаларидан бири – XVIII династия тарихига нукта қўйган. Бу ёш йигит билан диний бетартибликлар даври тугаган, аммо сарой интригалари ва халокатли қариндошлар ўртасидаги никоҳлар давлат асосларини бузишда ва унинг қудратли ҳукмдорларини йўқ қилишда давом этган. Говард Картер Тутанхамоннинг ҳаётидаги энг диққатга сазовор воқеа унинг мисли қўрилмаган ҳашамат билан ўраб олинган ўлими бўлган деган гапида деярли ҳақ эди. Аммо ёш фиръавн дунёга нафакат улуғвор ва гўзал қабр, балки севгиси ва имони сарой интриганлари томонидан топталган инсоннинг тарихини ҳам совға қилди. Англиялик терговчи Мелвин ва шифокор Ишервуд эса бунга қўшилишмайди. Хужжатлар ва ўз тадқиқотлари маълумотларига асосланиб, улар фиръавн, эҳтимол, сарой фитнасининг қурбони бўлган деган ҳулосага келишди. Тутанхамон тўққиз йил ҳукмронлик қилган. У жуда соғлом бола бўлган. Ўсмирлик даврида ҳам нормал ривожланган. Ўлимидан тахминан бир йил олдин Тутанхамон турмуш қурган ва никоҳда бахтли бўлган. Тадқиқотчилар унинг касалликлари ҳақида бирон бир хужжат топишмаган. Демак, ўлим тўсатдан содир бўлган. Аммо нимадан? Ишервуд рентген тасвирларида бош суяги асосининг суяқларини диққат билан қўриб чиқди ва унинг орқа томонидан қучли зарба берилганини аниқлади, Тутанхамон шу зарбадан вафот этган бўлиши мумкин. Унинг ўлимидан манфаатдор бўлган ягона шахслар вазир Эйе ва саркарда Хоремхёб бўлиши мумкин эди. Тарихдан маълумки, улар, регентлар ва ўқитувчилар, ёш фиръавннинг ўлимини исташган, унинг отаси эса у тугилмасидан олдин вафот этган. Улар яқинда уйланган ёш фиръавннинг тез орада фарзандли бўлишидан қўрқишган. Ворислар иккала вазирни ҳам тахтни эгаллаш умидидан маҳрум қилган бўларди. Эйе ва Хоремхёб тил бириктириши мумкин эди. Улар ҳукмдорни зудлик билан йўқотишга мажбур эдилар: улар ҳокимиятни ўз қўлларига олишни ва навбатма-навбат бошқаришни исташган. Аслида шундай бўлган. Тутанхамон қандай ўлдирилганини биз ҳеч қачон билолмаймиз. Агар Мелвин ва Ишервудга ишонсак, унинг бошига огир нарса билан орқа томондан зарба берилган ва бош суягининг асоси ёрилган. Кейин, афтидан, фиръавннинг муваффақиятсиз йиқилишини саҳналаштиришган. Унинг тўсатдан ўлимидан сўнг ҳокимият иккала фитначининг қўлига ўтган. Улар вафот этганга лозим бўлган иззат-ҳурматни кўрсатишган, жасадини ер остига чуқурроқ яширишган ва Тутанхамон вориси бўлган фиръавн Эхнатон хотираси билан боғлиқ барча ибодатхоналарни ва барча нарсани йўқ қилишга

Тутанхамонни ким ёки нима халок килган?

Муаллиф:

25.05.2025 00:27 -

киришганлар....Бугун Мисрнинг энг ёш хукмдорининг саркофаги 1922 йилда Говард Картер топиб олган Подшоҳлар водийсидаги ўша склепда сакланмоқда.

Абу Муслим тайёрлаган